

Alghero, città catalana d'Italia .

d' Antoni Arca.

Josep Vallverdú

Per començar, cal adonar-se que en els darrers decennis la ciutat de l'Alguer ha deixat de ser un apartat als llibres de dialectologia catalana per acostar-se més al contacte amb els altres països de la mateixa llengua; i al mateix temps cal tenir present que la seva idiosincràcia, la seva especial càrrega cultural, continua essent prou desconeguda, massa cops mal coneguda, de part dels qui, a cop de precipitat contacte turístic, s'hi han passejat. És excessivament superficial l'abraçada simbòlica que hom, en arribar-hi des d'aquí, li dona, massa autocomplaent la fotografia sota la senyera de l'ajuntament o del port; i, en canvi, el benintencionat viatger, molt possiblement no travessarà la crosta d'una determinada imatge algueresa, que -tot cal dir-ho- apareix descaradament en venda en dues versions: la que presenta l'Alguer com una ciutat turística italiana més, i la que intenta fer-la molt "catalana" com a esquer dels visitants de la banda d'aquí.

Els algueresos més conscients, un petit estol de persones preparades i entenedores del lligam històric i lingüístic amb, particularment, Catalunya, no han desaprofitat ocasió d'explicar-nos com veuen ells l'Alguer. *Ens* ho han explicat, des dels contemporanis del tombant dels segles XIX/XX, els benemèrits homes de La Palmavera, fins als més crítics investigadors i expositors recents.

Entre els "algueresos conscients", aquella almosta de persones que voluntàriament s'allunyen tant de l'autoconreu massa tancat dels "algueresistes" com de les actituds derisòries envers la pròpia cultura dels dimitits, hi figura Antoni Arca, home adonat a la docència i al conreu literari, amb una forta inclinació per l'estudi i valoració de la literatura popular. Ha impartit classes a la Universitat de Sàsser i és titular d'ensenyament primari a la seva ciutat. La història del professor Arca és la d'una fidelitat irreductible a la llengua catalana en la modalitat algueresa en la qual parlaven i parlen els seus pares i altra família. En aquest aspecte és un alguerès "de ragina" (d'arrel). Aquesta modalitat algueresa, extirpant-ne alguns excessos de calcs de construcció però rica de variants pròpies netes i definides, és fascinantment expressiva en grau elegant i contundent. A més a més, ell, essent encara molt jove, mentre preparava la "Laurea" a la Universitat de Sàsser sobre les relacions

culturals entre Catalunya i l'Alguer, aprenia català normatiu, i acudia poc després a Cantonigròs, un primer viatge per prendre contacte amb les manifestacions literàries catalanes.

El llibre que ara ha publicat, el darrer d'unes quantes desenes entre teatre, narrativa infantil, novel·la, història i assaig, en italià, sard, català normatiu i alguerès, fa la impressió de menar el lector vers una realitat última, que ja figura en el subtítol *La literatura popular, tutela de les llengües locals*. Per a Antoni Arca, en realitat, fora de les ben considerades poesies d'un escàs grup de poetes cultes, no existeix a la societat algueresa una literatura alta ni una creació literària en prosa no italiana que permeti parlar de normalitat creativa. Ben cert que l'Alguer dóna i ha donat historiadors i estudiosos d'expressió correcta, rica i culta, però la literatura imaginativa, creativa, particularment en prosa, -novel·la, per exemple - no es dóna. L'Alguer, en el gruix de la seva literatura viu, -i en el fons Arca considera que per sort - de la tradició oral, de les contalles i llegendes, de les cançons i l'oracinar del poble.

L'índex del volum comprèn cinc temes en cinc capítols:

La Història -- Llengua i escola -- Patrimoni Literari alguerès (escrit) -- Patrimoni Literari alguerès (oral) -- De la llar al teatre per salvar la llengua dels infants.

Acaba amb una mostra antològica de literatura popular des del set-cents fins als nostres dies. El volum s'obre amb un penetrant i molt útil pròleg de Carles Duarte i unes consideracions de l'autor preparant possibles oposicions dels debelladors, al mateix temps que una introducció esclaridora del contingut del llibre. Explica, entre altres coses, que, si bé el volum podria haver-se publicat en català, com que va adreçat en bona part als mestres - que poden ser destinats des de tota Itàlia a l'Alguer, - s'ha estimat més fer-lo en italià.

El capítol sobre llengua i escola és dels més impactants, perquè tracta de la lamentable història de l'escola en una Alguer de misèria fins ben bé mitjan segle XX, del bilingüisme, la diglòssia i la substitució lingüística. No entra a qualificar la insuficient difusió del català dins l'escola dels nostres dies, en una ciutat on augmenta i esclata l'ús del sard i on la mainada empra més i més l'italià a velocitats exponencials; però il·lumina el procés, punyent del punt de vista social, de la lenta escolarització a l'Alguer en els darrers dos-cents anys.

Després d'explicar, succintament, (literatura escrita) la lluita dels poetes per trobar un mode d'expressió prou vàlid i que no sigui un calc servil d'allò que han fet Noucentisme, Avantguardes i postmodernitats a l'àmbit català, Arca entra en el tema que més l'apassiona, la literatura oral, segons ell font, reserva i dinamitzadora de l'única literatura pròpiament algueresa. Amb un fons temàtic que deriva en molts de casos dels temps medievals (Lull inclòs), les faules alguereses (*fiabbe*, com les coneixen en italià) tenen temes bastant propis: les

ànimes (els fantasmes, custodis de tresors) i el *probonaro* o *prubunaru*, l'home llop . A més de les faules, estudia les moltes rondalles , on la llengua popular s'és refugiada per sort de tots. L'anàlisi de faules i rondalles ,tot destacant-ne la densa riquesa de la llengua vehicular, amb exemples pertinents i ben escollits, ocupa un bon gruix del llibre, i deixa entreveure el gruix considerable d'aquest tresor lingüístic i etnològic.

El darrer capítol sobre teatre escolar és una de les especialitats d'Arca, mestre en exercici, i dinamitzador en aquest camp. No és estrany, doncs, que més que un assaig hi descobrim unes "directrius", consells, opinions plenes de passió viscuda, sobre el teatre a l'escola.

Dèiem al començament que des de l'Alguer han volgut tothora explicar- nos aquella realitat ; però aquest llibre és heroic en certa mesura , perquè de molts dels seus paràgrafs en traiem la impressió que intenta explicar l'Alguer, la seva cultura i la seva supervivència no als catalans o als mallorquins, etc, sinó al món, i, gosaria dir als mateixos algueresos. Això mereix un premi, perquè vol dir molt de coratge en una ciutat de delicat trilingüisme, enclau català dins un cercle sard, i tot plegat dins Itàlia.

Antoni Arca : *ALGUERO, CITTÀ CATALANA D'ITALIA- Carocci Editore- Roma - 2006- 142 pp.*